

Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського

Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими освітніми потребами

Збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції
з міжнародною участю
(наукове електронне видання)

Випуск 6

Вінниця 2024

УДК 373.3:376(06) і-65

I-65

Рекомендовано до друку вченою радою факультету дошкільної і початкової освіти імені Валентини Волошиної Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (протокол № 5 від 26.12.2024 року)

Редакція колегія:

Комарівська Н. О., кандидатка філологічних наук, доцентка кафедри початкової освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (*голова*)

Олійник Н.А., кандидатка педагогічних наук, доцентка, завідувач кафедри початкової освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

Імбер В.І., кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри початкової освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

Казьмірчук Н.С., кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри початкової освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

Любчак Л. В., кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри початкової освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

Стахова І.А., докторка філософії, доцентка кафедри початкової освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

Франчук Н.Л., кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри початкової освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

Кушнір А.О., кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри початкової освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

Бондар Ю.В., докторка філософії, старша викладачка кафедри початкової освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

Рецензенти:

Мачинська Н.І., докторка педагогічних наук, професор, завідувач кафедри початкової та дошкільної освіти Львівського національного університету імені Івана Франка

Кришук В.Л., кандидатка філологічних наук, доцентка кафедри української мови та літератури Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

I-65 Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими освітніми потребами: збірник матеріалів VII Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (м. Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 19 грудня 2024 р.) / редкол.: Н. Комарівська, Н. Олійник, В. Імбер, Н. Казьмірчук, Л. Любчак, І. Стахова, Н. Франчук, А. Кушнір, Ю. Бондар; за заг. ред. Н. Комарівської. Вінниця, 2024. Вип. 6. 211 с.

I-65 Inclusive education as an individual trajectory of the personal growth of a child with special educational needs: a collection of materials of the VII All-Ukrainian scientific-practical conference with international participation / editorial board per community Ed. N.Komarivska. Vinnitsa, 2024. Issue 6. 211 c.

Матеріали подано в авторській редакції. Редакційна колегія вважає за необхідне повідомити, що не всі положення і висновки окремих авторів є безперечними. Проте вважаємо за можливе їх опублікування з метою подальшого обговорення.

До збірника включені тези з актуальних питань інклюзивної освіти в контексті завдань реалізації наступності дошкільної та початкової освіти, які підготовлені викладачами, студентами українських і зарубіжних закладів вищої освіти, педагогами-практиками, фахівцями соціальних служб і представниками громадських організацій.

Матеріали збірника адресовані викладачам і студентам ЗВО II-IV рівня акредитації, педагогічним працівникам шкіл I ступеня та закладів дошкільної освіти, а також усім, хто цікавиться питаннями навчання й виховання дітей з особливими освітніми потребами.

The collection includes the thesis on Topical issues of inclusive education in the context of the tasks of implementing the continuity of pre-school and primary education, prepared by faculty and students.

The materials of the collection are addressed to teachers and students of institution of higher education of the II- IV level of accreditation, teachers of primary schools and institutions of pre-school education, as well as to everyone who is interested in the problems of education and upbringing

УДК 373.3:376(06) і-65

ISBN 978-966-924-251-4

© Авторський колектив Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

<i>Кисличенко Вікторія, Головачова Світлана.</i> ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЧИТАЦЬКИХ НАВИЧОК У ДІТЕЙ ІЗ ТЯЖКИМИ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ В ІНКЛЮЗИВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ	154
<i>Кім Галина, Фімушкін Владислав.</i> ПСИХОЛОГІЧНА СКЛАДОВА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В ІСТОРИЧНИХ РЕАЛІЯХ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ	157
<i>Кушнір Антоніна, Літинська Наталія.</i> ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ	162
<i>Любчак Людмила, Лавренюк Аліна.</i> ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ЧИННИК СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ	164
<i>Олійник Наталія, Родюк Марина.</i> ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНІК АРТ-ТЕРАПІЇ ТА АРТ-ПЕДАГОГІКИ В РОБОТІ ПЕДАГОГА-ПСИХОЛОГА З ДІТЬМИ ІЗ ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ	170
<i>Олійник Наталія, Рябець Вікторія.</i> ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ВUOD У РОБОТІ З МОЛОДШИМИ ШКОЛЯРАМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ	174
<i>Потамошнєва Олена, Мантуленко Марія.</i> ДОДАТКОВІ ТА АЛЬТЕРНАТИВНІ ЗАСОБИ КОМУНІКАЦІЇ В РАНЬОМУ ВТРУЧАННІ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ	178
<i>Середа Ірина, Могильченко Альона.</i> ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ГОЛОСОВИМИ ПОРУШЕННЯМИ, ВИКЛИКАНИМИ ДИЗАРТРІЄЮ	181
<i>Середа Ірина, Найдьонова Ірина.</i> СУТНІСТЬ КОРЕКЦІЙНО-ВИХОВНОГО СУПРОВОДУ ДИТИНИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ НАВЧАЛЬНИХ ЦЕНТРІВ ПРИ ЛІКУВАЛЬНИХ УСТАНОВАХ	185
<i>Середа Ірина, Петренко Юліана.</i> ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ АЛЬТЕРНАТИВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИТКОВІЙ РОБОТІ З ДІТЬМИ ІЗ РОЗЛАДАМИ АУТИЧНОГО СПЕКТРУ	188
<i>Середа Ірина, Семенів Юлія.</i> ПЕРЕДУМОВИ ПИСЕМНОГО МОВЛЕННЯ В ДІТЕЙ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ	191
<i>Середа Ірина, Юрчик Катерина.</i> ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЧАСОВО-ПРОСТОРОВИХ УЯВЛЕНЬ У ДОШКІЛЬНИКІВ ІЗ ЗАТРИМКОЮ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ	195
<i>Старовойт Леся.</i> МИСТЕЦЬКІ СТУДІЇ ЯК ІНКЛЮЗИВНИЙ ПРОСТІР ДЛЯ ДІТЕЙ З ООП	198
<i>Хіля Анна, Вирова Анастасія.</i> АРТ-ТЕРАПІЯ ЯК ЗАСІБ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ З ООП	201
<i>Янкович Олександра, Постолок Марія.</i> ПРОБЛЕМА РАНЬОГО ВТРУЧАННЯ В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ ТА ПОЛЬЩІ	206

терапевтичних технік є продовження корекційно розвивальної роботи з дітьми з ООП на основі активізації та інтенсифікації їх творчої діяльності [5].

Список використаних джерел:

1. Адаптована програма з арт-терапії для дітей з обмеженими можливостями Л.Т. Нікішина та ін. URL: <http://corr.ks.ua>.
2. Вознесенська О.Л., Сидоркіна М.Ю. Арт-терапія у подоланні психічної травми: Практичний посібник. Київ: Золоті ворота. 2015. 148 с
3. Дабіжа К.Л., Дабіжа Л.П. Розвиток пізнавального інтересу молодших школярів на заняттях мистецтвом. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія*. Вип. 63. 2020. С. 14-18.
4. Дабіжа Л.П. Нетрадиційне малювання як засіб розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку. *Наукові записки: Збірник матеріалів науково-практичної конференції викладачів і студентів факультету дошкільної, початкової освіти та мистецтв. Серія «Мистецтво»*. Вінниця: ТОВ «Фірма «Планер». 2018. С. 66-70.
5. Дабіжа К., Дабіжа Л., Комарівська Н. Використання арт-технологій в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems*, 2022. С. 64-71.
6. Комарівська Н. Розвиток творчого потенціалу дітей дошкільного та молодшого шкільного віку засобами фольклору. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. Вип. 46. Київ – Вінниця: ДОВ «Вінниця». 2016. С. 30-33.
7. Костіна В. Арт-терапія як засіб соціальної підтримки в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами в умовах воєнного стану: *Інноваційний потенціал та правове забезпечення соціально-економічного розвитку України: виклик глобального світу : матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф.* Полтава. 2023. С. 281-284.
8. Ленів З. П. Арт-терапія в процесі діагностування усного мовлення старших дошкільників. *Психолінгвістика*. 2014. Вип. 15. 73-84.
9. Олійник Г. Особливості соціалізації дітей з особливими потребами у сучасному українському суспільстві. *Social Work and Education*. Vol. 7, No. 2. Ternopil-Aberdeen, 2020. P. 178-185.
10. Про затвердження концепції розвитку інклюзивного навчання: Наказ міністерства освіти і науки України. Від 1.10.2010. № 912. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-kontseptsii-rozvitku-inklyuzivnogo-navchannya> (дата звернення: 18.12.2024).
11. Федій О.А. Естетотерапія: навч.посіб. Вид. 2-ге, переробл. і допов. Київ: «Видавництво «Центр учбової літератури». 2021. 304 с.
12. Хіля А. Арт-терапія у системі засобів виховання ціннісного ставлення до життя у дітей та молоді з функціональними обмеженнями: методичні матеріали. Частина перша. Вінниця: ТОВ «НіланЛТД». 2017. 252 с.

ПРОБЛЕМА РАННЬОГО ВТРУЧАННЯ В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ ТА ПОЛЬЩІ

Янкович Олександра, доктор хабілітований, професор

Кувявсько-Поморська академія (Бидгощ, Польща)

Постолук Марія, кандидатка педагогічних наук

*Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка (Україна)*

В останнє десятиріччя в Польщі та Україні все більше уваги приділяється необхідності комплексної багатопрофільної неперервної підтримки дітей (від народження до трьох років) із порушеннями розвитку, груп ризику та їхніх батьків. Вона здійснюється мультидисциплінарною командою фахівців і поєднує медичну, психологічну, педагогічну та соціальну складові. Така підтримка трактується як раннє втручання.

Її актуальність в Україні засвідчує схвалення у 2021 р. Кабінетом Міністрів України Концепції створення та розвитку системи раннього втручання та розроблення плану заходів щодо її реалізації [1], [3, с. 106]. У Польщі про організацію ранньої підтримки йдеться у статті 127 (розділ 5) Закону про освіту (2016 р.) [4, с. 229], [6]. А отже, важливо підвищити рівень обізнаності здобувачів вищої освіти, зокрема й майбутніх вихователів, із проблемою підтримки дітей із порушеннями розвитку.

В Україні у Стандарті вищої освіти спеціальності 012 Дошкільна освіта першого (бакалаврського) рівня, затвердженому у 2019 році, як програмний результат визначено «бути знайомим з програмою раннього втручання, розуміти можливості опори на нього в подальшій роботі з дітьми з особливими освітніми потребами» (ПР-10) [2]. Отже, становлять інтерес інноваційні форми й методи вивчення проблем раннього втручання як в Україні, так і в зарубіжних країнах.

Серед закладів вищої освіти, у яких накопичений досвід проведення комплексних інтегрованих занять із кількох навчальних дисциплін, зокрема з участю студентів різних ЗВО, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка. Учені З. Адамська, І. Левчик, Г. Чайковська тощо висвітлюють практику реалізації таких інноваційних форм [5].

Для кращої обізнаності з проблемою раннього втручання ефективними є інтегровані заняття з дисциплін «Розвиток та виховання дітей раннього віку» та

«Іноземна мова (з елементами спеціалізації)», а також спільні заняття студентів ЗВО України та зарубіжних країн. Наприклад, раннє втручання як система розглядалося всебічно з використанням проєктів студентами Куявсько-Поморської Академії з м. Бидгощ (Польща) та Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Між цими закладами укладені договори про співпрацю. Дієвою є міжнародна академічна мобільність. Студенти спілкуються під час таких занять із використанням онлайн-платформ англійською та польською мовами, що посилює мотивацію до вивчення мов та студіювання проблеми раннього втручання, його особливостей у країнах світу.

В Україні гостро проявляється негативна тенденція до зростання захворюваності малюків, а отже, необхідно вдосконалювати систему підтримки дітей із порушеннями розвитку, груп ризику та їхніх родин: «За даними ВООЗ, в Україні смертність немовлят у разі перевищує такий показник не лише в найбільш розвинутих країнах, але і в сусідніх країнах центральної та східної Європи – членах ЄС (порівняно з Чехією – майже втричі; з Польщею – майже вдвічі; з Угорщиною – більше ніж удвічі). Основними причинами смерті немовлят в Україні є стани, що виникають у перинатальний період, а також вроджені аномалії та спадкова патологія. Особливе занепокоєння викликає смертність дітей (не лише немовлят, а і дітей віком до чотирьох років), спричинена зовнішніми чинниками, які можуть бути усунуті за умови якісного догляду за дітьми в сім'ї» [1].

З початком широкомасштабного вторгнення росії в Україну стан здоров'я дітей погіршився. Тому важливим є вивчення зарубіжного досвіду під час професійної підготовки майбутніх вихователів.

У Польщі раннє втручання вивчають такі вчені, як Л. Беленінік (Ł. Bieleninik), Г. Вальчак (G. Walczak), Й. Глодковська (J. Głodkowska), А. Ельшковська (A. Elszkowska), Ф. Кравчик (F. Krawczyk), Р. Пйотрович (R. Piotrowicz), Б. Сідор-Пекарська (B. Sidor-Piekarska), Е. Соболевська (E. Sobolewska) тощо; в Україні – Н. Баташева, Т. Гладюк, Г. Кукуруза, І. Пасічник, Л. Прохоренко та інші.

У процесі підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти акцентується увага на досягненнях зарубіжних систем підтримки дітей із порушеннями розвитку, їхніх родин. У Польщі «постійно реалізуються нові методи роботи: розвивального руху В. Шерборн, контакту і комунікації Х. Кнілла, нейророзвивальної терапії, доброго старту М. Богданович, підтримки розумового розвитку Е. Грущик-Кольчинської; сенсорної інтеграції; методи, що сприяють порозумінню (пиктограми, звукожести, логографічна мова Ч. Блісса), тематичні забави, бехевіористичні методи освіти, зоотерапія, музикотерапія тощо... Ефективність раннього втручання посилюють волонтерські організації, фонди, що фінансують терапію. Розвитку філантропічних якостей ще з дитинства сприяє залучення учнів до участі в акціях милосердя» [4, с. 232].

Водночас студенти аналізують недоліки, які необхідно долати і в Україні, і в Польщі: «недостатньо організований характер багатьох філантропічних справ, віддалений доступ до системи підтримки для окремих сімей, недоступність послуг для тих, хто проживає в невеликих населених пунктах», «упередженість щодо впровадження нових підходів «у політиці дитинства», стереотипів щодо дітей з особливими потребами» тощо [7, с. 134], [3, с. 113].

Досягненню програмних результатів освітньої програми 012 Дошкільна освіта першого (бакалаврського) рівня сприяє студіювання під час використання інноваційних форм роботи польськими та українськими студентами раннього втручання в США та країнах Європи. Водночас під час навчання наголошується, що система підтримки дітей із порушеннями розвитку, груп ризику та їхніх родин неможлива без вияву любові. Тому формування знань супроводжується вихованням гуманістичних цінностей.

Список використаних джерел:

1. Концепція створення та розвитку системи раннього втручання. Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 26 травня 2021 р. № 517-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/517-2021-%D1%80#Text>.

2. Про затвердження Стандарту вищої освіти за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Наказ Міністерства освіти і науки України № 1456 від 21 листопада 2019 року. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdeni%20standarty/2021/07/28/012-Doshk.osvita-bakalavr.28.07.pdf>

3. Прохоренко Л., Баташева Н. Послуга раннього втручання в Україні: контент-аналіз проблеми. *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови*. 2022. № 1 (21). С. 104-115. URL: <https://spp.org.ua/index.php/journal/article/view/214/196>

4. Янкович О. І., Гладюк Т. В., Постоліук М. І. Раннє втручання як система підтримки дітей із порушеннями розвитку та їхніх батьків у Польщі. *Педагогічний альманах*. 2024. № 55. С. 227–235. <https://pedalmanac.site/index.php/main/article/view/518/451>

5. Chaikowska H., Levchyk I., Adamska Z., Yankovych O. Formation of sustainable development competencies in Ukrainian English for specific purposes students. *International Journal of Sustainability in Higher Education*. 2024. № 25 (4). P. 744–766. URL: <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/IJSHE-07-2023-0306/full/html>

6. Prawo oświatowe. Ust. 5. Art. 127. URL: <https://lexlege.pl/prawo-oswiatowe/art-127/>

7. Sidor-Piekarska B. Wczesna interwencja jako wspomaganie rozwoju dziecka z trudnościami rozwojowymi i udzielanie wsparcia jego rodzicom. *Roczniki pedagogiczne*. 2010. Tom 2 (38). S. 129–140. URL: <https://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-ef7aacdf-f363-4c54-9958-4520175f918f?q=bwmeta1.element.desklight-a8f1de83-6324-4ca4-84e0-45ebfaebad21;8&qt=CHILDREN-STATELESS>

Наукове електронне видання

**Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання
дитини з особливими освітніми потребами**

Збірник матеріалів

VII Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю

Випуск 6

Головний редактор – Надія Комарівська

Матеріали друкуються в авторській редакції.

**Редколегія не несе відповідальності за точність наведених фактів,
цитат, економіко-статистичних даних, власних імен та інших відомостей.
Позиція редколегії не завжди збігається з думками авторів.**

*Розміщено в репозитарії бібліотеки Вінницького державного педагогічного
університету імені Михайла Коцюбинського
Режим доступу: <https://dspace.vspu.edu.ua>*

21001, Вінниця, вул. Острозького, 32
Факультет дошкільної і початкової освіти імені Валентини Волошиної
(0432) - 61-22-66, 27-93-92.
Кафедра початкової освіти

e-mail: kpo@vspu.edu.ua